

FACTOREN STAARTBIJTEN:

STAARTLENGTE

AFLEIDINGSMATERIAAL

HOKBEZETTING

GEZONDHEID

RAS OF KRUISING

KLIMAAT

PERCENTAGE ROOSTERVLOER

GROEPSGROOTTE

AANTAL VOERPLAATSEN

DROOGVOER OF BRIJVOER

SAMENSTELLING VOER

SEKSE

HYGIËNESTATUS

IN DE *NOTA DIERENWELZIJN* STAAT DAT IN 2023 ALLE INGREPEN BIJ DIEREN TOT HET VERLEDEN BEHOREN. DUS ÓÓK STAARTEN COUPEREN. STAARTBIJTEN: **OORZAKEN EN OPLOSSINGEN.**

STAARTBIJTEN IS OP TE LOSSEN

Complex van factoren bepaalt afwijkend gedrag

De varkenshouderij staat nog voor een enorme uitdaging. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft in de *Nota Dierenwelzijn* het voornemen vastgelegd dat alle ingrepen bij dieren in 2023 tot het verleden behoren. Een van die ingrepen is het couperen van de staarten bij biggen.

De meeste vermeerderaars couperen routinematig, maar in principe is het couperen van staarten van biggen niet toegestaan. In de Gezondheids- en welzijnswet staat bij het Ingrenbesluit onder toegestane ingrepen: 'Het verwijderen van een deel van de staart bij biggen tot de leeftijd van vier dagen indien blijkt dat zich op het bedrijf staartverwondingen voordoen wanneer de ingreep niet is

FOTO: HANS PRINSEN

LEI WAGENINGEN UR HEEFT HET RAPPORT **STOPPEN MET COUPEREN?** UITGEBRACHT.

Negatieve ervaring na stoppen

Ondernemers in de gangbare varkenshouderij zien het couperen van staarten nog steeds als de meest efficiënte maatregel om staartbijten te voorkomen. Dit is een conclusie uit het rapport *Stoppen met couperen?* in het kader van het project *Verantwoord omgaan met varkensstaarten*, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van LNV.

Varkenshouders zien lange staarten als een risicofactor. Een krul in de staart vinden de ondervraagde varkenshouders niet erg belangrijk voor het imago van de varkenshouderij. Bijten, niet alleen aan

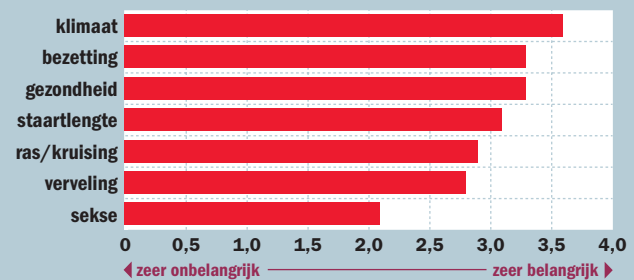
de staart, maar ook aan oren en ledematen, werd door 8 procent als welzijnsprobleem genoemd.

Op ruim 36 procent van de bedrijven kwam staartbijten niet voor bij opfokzeugen, 50 procent bij gespeende biggen en 44 procent bij vleesvarkens.

De ervaringen van varkenshouders met stoppen met couperen zijn negatief. Ongeveer een derde van de varkenshouders heeft wel eens geprobeerd om te stoppen. De helft hiervan gaf toen aan dat bij meer dan 20 procent van de dieren staartbijten optrad.

Klimaat de belangrijkste factor volgens boeren

mening van varkenshouders over risicofactoren*

* scores van 1 tot 4, 1 = zeer onbelangrijk, 4 = zeer belangrijk
bron: LEI Wageningen UR

Volgens ondervraagde varkenshouders is een slecht klimaat de belangrijkste risicofactor voor het optreden van staartbijten.

In de Nederlandse varkenshouderij houden nog maar zeer weinig varkens hun volledige staart. Zeugenhouders couperen de staarten voor een derde tot volledig weg.

toegepast'. Dit betekent dat in principe het consequent couperen van de staarten alleen is toegestaan na afgifte van een attest door de dierenarts. De varkenshouder moet dus de noodzaak van de ingreep aantonen.

Redenen om staarten te couperen

LEI Wageningen UR heeft in opdracht van LNV een onderzoek uitgevoerd onder 487 gangbare en 33 biologische varkenshouders naar staartbijten (zie *kader*). Van de ondervraagde varkenshouders gaf 8 procent staartbijten aan als het

belangrijkste welzijnsprobleem in de varkenshouderij.

Door een deel van de staart direct na de geboorte van het big te couperen ontstaat een gevoeliger staartstomp, waardoor het varken sneller zal reageren als er in de staart gebeten wordt. Door het pijngevoel zal het varken proberen te vluchten. Komt het tot een bloeding, dan zullen de hokgenoten zich vaak allemaal op de bloedende staart storten en ontstaat kannibalisme.

Het couperen van de staart is eigenlijk symptoombestrijding, het wegnemen van de ongewenste gevolgen in plaats van de oorzaak.

Marc Bracke en Johan Zonderland, die mede het onderzoek hebben uitgevoerd: „Bij staartbijten denken wij aan een ge-

stoord exploratie- en wroetgedrag van varkens. De frustratie uit zich in het bijten in staarten, poten, flanken en oren. De kern van het probleem zit in de behoefte om de omgeving te onderzoeken en voedsel te zoeken. Dat kunnen varkens in de moderne varkenshouderij niet of heel beperkt. Dieren die zich onbehaglijk voelen, gaan zoeken naar alternatieven. In sommige gevallen zijn dat de staarten van hokgenoten”, aldus de beide onderzoekers.

Complex van factoren bepalend

Het wel of niet optreden van bijten wordt door een flink aantal factoren bepaald.

- De staartlengte is een belangrijke factor. Langere staarten geven meer kans op staartbijten. ➔

FOTO: HANS PRINSEN

Gespeende biggen en vleesvarkens hebben maar beperkt afleidingsmateriaal tot hun beschikking in de moderne houderij.

- De hoeveelheid aanwezig afleidingsmateriaal, of hokverrijking, speelt een erg belangrijke rol.
- Een hoge hokbezetting werkt negatief op het bijtgedrag. Er treedt frustratie op bij de dieren, die zich uit in bijten. In volle hokken is het voor varkens ook minder goed mogelijk om weg te vluchten voor de bijtende hokgenoten.
- Minder gezonde varkens in een hok worden sneller gebeten dan gezonde hokgenoten. Varkens die zich niet helemaal lekker voelen, kunnen soms uit frustratie ook gaan bijten.
- Er zijn verschillen tussen rassen of kruisingen. Bij varkens die geselecteerd zijn op mager vlees en minder rugspek komt meer staartbijten voor.
- In stallen waar varkens last hebben van tocht, hittestress of te lage temperaturen treden meer problemen met bijterij op.
- Naarmate het percentage roostervloer groter is, komt meer bijten voor. Varkens geven de voorkeur aan een dichte vloer om te verblijven. De dichte vloer geeft ook betere mogelijkheden om wroetmateriaal te geven als stro of ruwvoer.
- In groepen vleesvarkens tot zo'n 50 stuks komt meer bijten voor. Er is meer competitie tussen de varkens. Bij heel grote groepen is minder last van bijterij, omdat de varkens meer vluchtmogelijkheden hebben en er ook meer mogelijkheden zijn om aan hokverrijking te doen. De kosten per varken zijn dan veel lager.
- Bij een krap aantal vreetplekken of bij het overslaan van een voerbeurt ontstaat frustratie, wat kan leiden tot bijten.
- De gehaltes aan ruwe celstof, zout en eiwit hebben invloed op het verzadigend gevoel en op de rust in het koppel.
- Brijvoeding geeft ook een wat minder verzadigd gevoel dan droogvoer.
- Zeugjes hebben minder last van bijt-wonden. Er is geen verschil tussen bor-gen en beren.
- Een goede hygiënestatus van het bedrijf heeft een positief effect op staartbij-

MAATSCHAP VAN DER VEGT HEEFT DIERENWELZIJN HOOG IN HET VAANDEL. ZIJ COUPEREN OP HET BEDRIJF MAAR **EEN DERDE DEEL VAN DE STAARTEN.**

'In gangbare houderij couperen onmisbaar'

Maatschap Van der Vegt wil zo weinig mogelijk ingrijpen in de integriteit van de varkens. Ook proberen ze zo veel mogelijk aan de primaire behoeftes van het dier te voldoen. Zo worden de staarten van de biggen standaard voor een derde gecoupeerd. Van der Vegt: „De krul is nog rond, maar de vlag zit er niet meer aan.”

Hij heeft de volgende afweging gemaakt over het wel of niet couperen van de

staart. „In het laatste deel van de staart zit weinig of geen gevoel. Meer couperen is niet nodig. Verder slaat de balans van pijn en stress positief uit ten gunste van de korte ingreep van het couperen ten opzichte van een of meer koppels waarin staartbijten optreedt.”

Veel afleidingsmateriaal

Als het fout gaat met staartbijten, dan is dat op een leeftijd van zeven à acht weken. Bij

zes van de tien koppels gaat het naar zijn mening goed en bij vier niet. Vroegtijdig herkennen van staartbijten is essentieel om grote ellende te voorkomen. Consequent vijf of zes dagen het hele koppel en het gehele varken behandelen met jodiumspray is afdoende.

Om staartbijten te voorkomen krijgen de gespeende biggen en de vleesvarkens veel afleidingsmateriaal. Een mand met hooi, kettingen, rubber flappen en de 'Plank van Bracke', een stuk vurenhout op klossen.

Van der Vegt heeft ook drie koppels van 300 ongecoupeerde biggen geleverd aan de Comfort Class-stal. Met strogebruik ging het prima.

Bij de eigen vleesvarkens is het staartbijten nihil. Op een totaal van 200 hokken vaak niet meer dan in één hok.

„Waarschijnlijk speelt de goede gezondheid een belangrijke rol. Ik pleit ervoor bij varkenshouders de staart er niet helemaal af te halen. Bij de biggen die ik verkoop levert het bij de mesters ook geen problemen op”, aldus Van der Vegt.

FOTO: FRANK UJLENBROEK

PROFIEL

Naam: maatschap Dick (46) en Chériette (44) van der Vegt.
Woonplaats: Dalfsen (Ov.). **Bedrijf:** ongeveer 300 vermeerderingszeugen en 2.000 vleesvarkens.

ten. Een schone en droge ligplaats is van belang voor rust in het koppel.

Nog een lange weg te gaan

Marc Bracke is optimistisch om voor 2023 belangrijke stappen te zetten naar varkens met krulstaarten. Hij is bezig met een plan van aanpak voor verder onderzoek, dat uit drie sporen bestaat. Een spoor bestaat uit het terugdringen van de bestaande problemen met staartbijten. Het tweede spoor ondersteunt netwerkactiviteiten van bestaande initiatieven om lange(re) staarten te realiseren. Het derde spoor bestaat uit het uitwisselen van kennis in de hele keten en het zorgen voor een internationaal *level playing field*. „Maar dat er nog een lange weg te gaan is om te kunnen stoppen, dat is duidelijk. De bestaande ervaring en kennis met staartbijten bij varkenshouders, dierenartsen en wetenschappers wordt nog onvoldoende onderling gecommuni-

ceerd. De krulstaart is niet alleen een signaal van goed dierenwelzijn, maar ook van goed vakmanschap”, aldus Bracke.

Hij pleit voor een sectorbrede aanpak, waarin fokkerijorganisaties, voerindustrie, dierenartsen en klimaatspecialisten ook hun steentje bijdragen aan de oplossing. Bracke: „En als je maar een beetje van het innovatievermogen van varkenshouders om de kosten te verlagen zou aanwenden om goed afleidingsmateriaal te ontwikkelen, dan kan het probleem al wel eens grotendeels opgelost zijn.”

In de praktijk worden nog weinig varkens met een krulstaart gehouden. Er zijn enkele varkenshouders die in een Canadese strooiselstal niet-gecoupeerde varkens houden voor Jumbo Bewust-varkensvlees. Uiteraard coupeert de biologische sector niet. Maar ook in deze groepen gaat het niet altijd probleemloos.

Martin ten Hooven